

JÕULUAJA II PÜHAPÄEV AD 2020

1Sm 3:1-10 (Rm 12:1-5; Jh 10:22-30)

- 1 Ja poiss Saamuel teenis Issandat Eeli juhatusel; Issanda sõna oli neil päevil haruldane, nägemused ei olnud sagedased.
- 2 Aga kord kui Eeli, kelle silmad hakkasid tuhmiks jääma, nõnda et ta enam ei näinud, magas oma asemel,
- 3 kui Jumala lamp ei olnud veel kustunud ja Saamuel magas Issanda templis, seal, kus oli Jumala laegas,
- 4 hüüdis Issand Saamueli. Ja tema vastas: «Siin ma olen!»
- 5 Ja ta jooksis Eeli juurde ning ütles: «Siin ma olen, sest sa ju hüüdsid mind!» Aga tema vastas: «Mina pole sind hüüdnud. Mine tagasi, heida magama!» Ja ta läks ning heitis magama.
- 6 Aga Issand hüüdis jälle: «Saamuel!» Ja Saamuel tõusis ning läks Eeli juurde ja ütles: «Siin ma olen, sest sa ju hüüdsid mind!» Aga tema vastas: «Mina pole sind hüüdnud, mu poeg. Mine tagasi, heida magama!»
- 7 Aga Saamuel ei tundnud veel Issandat ja Issanda sõna ei olnud temale veel ilmutatud.
- 8 Ja Issand hüüdis Saamueli veel kolmandat korda. Ja ta tõusis ning läks Eeli juurde ja ütles: «Siin ma olen, sest sa ju hüüdsid mind!» Siis Eeli mõistis, et Issand oli hüüdnud poissi.
- 9 Ja Eeli ütles Saamueli: «Mine heida magama, ja kui sind hüütakse, siis ütle: Issand, räägi, sest Su sulane kuuleb!»
- 10 Ja Issand tuli ning seisis ja hüüdis nagu eelmistel kordadel: «Saamuel! Saamuel!» Ja Saamuel vastas: «Räägi, sest Su sulane kuuleb!»

Sissejuhatus

Juudi traditsioonis liigitatakse Saamuel raamat[ud]¹, nagu ka Joosua, Kohtumõistjate ja Kuningate raamatud, «varajaste prohvetite» alla², kristlikus traditsioonis loetakse nad enamasti «ajalooramatute» hulka. Vana traditsiooni kohaselt on Saamueli raamatu[te] autoriks suuremas osas prohvet Saamuel ise³, uuem piibliteadus on enamasti seisukohal, et tegemist on erinevatest allikatest kombineeritud teosega, mis pärineb põhiosas 7. ja 6. sajandist eKr (või osaliselt juba 8. sajandist), kuigi mõned autorid paigutavad selle veelgi hilisemasse, eksilijärgsesse aega.

---

¹ Heebrea traditsioonis on tegemist ühe raamatuga, varajasim kaheks jagamine on leitav Septuagintas pealkirjadega Βασιλειών Α' ja Βασιλειών Β'.

² «Hilisised prohvetid» on Jesaja, Jeremija, Hesekiel ja 12 «väikest prohvetit» Hooseast Malakini (Taaniel ei kuulu juudi traditsiooni järgi mitte prohvetite, vaid kirjade (poetilise kirjanduse) hulka.

³ Mõningate lisandustega kuningas Taaveti «õukonnaprohvetitelt» Gaadilt ja Naatanilt (vrd 1Aj 29:29j).

Nii autorlus kui tekkeag on olulised vastuse otsimisel paljude uurijate küsimusele, kas tegemist on eelkõige ajalookirjelduse või pigem Iisraeli ajaloo teoloogilist tähendust anda püüdva teosega. Eelarvamusteta piiblilugeja jaoks siin tõenäoliselt vastuolu ei ole, kuna kogu Pühakirja sõnum ongi mitmetasapinnaline. Saamueli raamatute puhul tuleb see mitmetasapinnalisus esile muuhulgas ka seeläbi, et neid on, nagu öeldud, käsitletud nii ajaloo- kui prohvetiraamatutena.

1. Saamueli raamat hõlmab ajavahemiku Saamueli sünnist millalgi 11. sajandi esimesel veerandil eKr kuni kuningas Sauli surmani sama sajandi viimasel kümnendil⁴. Raamatu ülesehitus on üldjoontes järgmine:

- peatükid 1-8: Iisraeli kuningriigi rajamise eelne aeg, Saamueli sünni ja kutsumine ning tegutsemine prohveti ja kohtumõistjana;
- peatükid 9-15: Sauli kutsumine ja võidmine, varajane kuningriik, Sauli sõjalised saavutused;
- peatükid 16-31: Sauli langus ja Taaveti tõus, Sauli surm.

Raamatu esimeste peatükkide, Saamueli sünni- ja kutsumiseloo taustaks on Iisraeli rahva järjekordne kõlbeline ja usuline allakäik⁵, mida kehastab preester Eeli tõenäoliselt vanadusnõtrusest tingitud hoolimatus ja eriti tema poegade kõlvatu eluviis ning mis tõi endaga muuhulgas kaasa ka allajäämise vaenulikele naabritele (vrd 1Sm 4).

Kogu Saamueli raamatu keskseks sõnumiks on Taaveti jumalik kutsumine ja valitsusjärjele seadmine, aga mitte ainult (ja isegi mitte peamiselt) ajaloolises kontekstis, kuivõrd pigem teoloogilise sõnumina, Iisraeli rahva messiaootusele suunatuna ning seda jumalikele töötustele tuginedes kinnitavana (vrd iseäranis 2Sm 7).

Keelelisi märkuseid

Ja poiss – וְהַנְּעָר – sõna נְעָר tähendab «poiss», «noormees»⁶, ka «sulane»⁷. Siinkohal tähistab see ilmselt mitte niivõrd Saamueli noorust, kuivõrd tema teenimisülesandeid nii preester Eeli abilise kui sulasena.

---

⁴ Saamuel suri mõned aastad enne Sauli, kuningas Sauli valitsemisaastad hõlmasid tõenäoliselt enamuse 11. sajandi teisest poolest eKr.

⁵ Vrd 1Sm 3:1: Issanda sõna oli neil päevil haruldane, nägemused ei olnud sagedased.

⁶ Seda sõna kasutatakse nii vastsündinute (nt 2Ms 2:6) kui ka teismeliste ja isegi abieluvaliste noorte meeste (nt 1Ms 34:19) puhul.

⁷ 1. Saamueli raamatu 2. ja 3. peatükis tarvitatakse seda sõna vaheldumisi, ilmselt taotlusliku kontrasti rõhutamiseks, nii Saamueli kui Eeli kõlvatute poegade kohta.

Saamuel – nimi שמואל tähendab kas «Jumalalt palutud» või «Jumala [poolt] kuulnud»⁸ või «[tema] nimi [on] Jumal»⁹.

Teenis – מְשֵׁרֵת – «oli teenimas», s.t mõeldud on jätkuvat tegevust.

Issandat – nii siin kui järgnevides salmides on originaalis Jumala nimi יהוה.

Eeli – nimi עלי pärineb verbist עלה – «üles minema», «tõusma», ka «ohverdama» – võiks tõlkida kui «ülendatu», «kõrge», või «ülem», viidates muuhulgas tõenäoliselt Eelile kui [ülem-] preestrile.

Juhatusel – לַפְנֵי – «palge ees».

[Ja] **Issanda sõna** – וְדַבַּר יְהוָה – sõna דָּבַר tuleneb verbist דָּבַר – «kõnelema», «rääkima» – ning tähendab korrastatud, mõtestatud ja ka loovat kõnet (sõna), mis ei pruugi mitte ainult tähistada, vaid ka põhjustab seda, millest kõneldakse. Kui tegemist on «Issanda (יהוה) sõnaga», siis on tegemist kas ilmutusega Temast või koguni Tema eneseilmutusega.¹⁰

Haruldane – sõna יָקָר tähendab «kallis», «kallihinnaline», «väertuslik», sellest tulenevalt ka «haruldane».¹¹

Nägemused – sõna נִזוֹן tuleneb verbist נָזַח – «nägema», ka «ette nägema», «[prohvetlikult] nägema» – ja tähistab enamasti jumalikku ilmutust.¹²

Ei olnud sagedased – אֵין...נִפְרָץ – sõna פָּרַץ tähendab «läbi murdma», «välja murdma», «tükideks murdma», «lõhki rebima/rebestama»¹³, ka «laiali pillutama», «levima», niisiis võiks tõlkida ka «ei olnud [laialt] levinud».

⁸ Pärinedes sel juhul sõnadest אָל – «Jumal» – ja שָׁמַע – «kuulma», «kuuletuma», «kuulda võtma», «paluma» (vrd 1Sm 1:20).

⁹ Pärinedes sõnadest אָל – «Jumal» – ja שָׁמַע – «nimetama» (siit ka sõna שֵׁם – «nimi»).

¹⁰ Seda võib pidada isegi teatavaks prohvetlikku ilmutust tähistavaks «tehniliseks terminiks».

¹¹ Vrd 1739. aasta tõlkega: «...siis olli Jehowa sanna neil päiwil kallis...»

¹² Siit on pärit ka sõna נִזוֹן – «nägija» –, mida vahetevahel tarvitatakse «prohveti» sünonüümina.

¹³ Vrd nime «Perets» selgitusega 1Ms 38:29.

Ei näinud – לֹא יִרְאֶה – «ei olnud suuteline nägema».¹⁴ Kuigi siin mõeldakse tõenäoliselt füüsilise nägemise tuhmumisele, ei ole järgnevat silmas pidades võimalik mitte märgata ka vihjet sellele, et Eeli ei olnud võimeline enam võtma vastu Jumala ilmutust, seepärast kõnetabki Jumal teda Saamueli kaudu.

Asemel – בְּמִקְוֵהוּ – sõna מִקְוֵה תähendab «koht», «paik», ka «ametipost», ja tuleneb verbist קוּם – «tõusma», «seisma», ka «püsima [jääma]», «vastu pidama».¹⁵

Jumala lamp ei olnud veel kustunud – tegemist oli ilmselt koidueelse ajaga, kuna lambid süüdati õhtul ja kustutati hommikul (vrd 2Ms 27:20-21; 2Ms 30:7-8; 3Ms 24:2-4).¹⁶

Templis – בְּהֵיכַל – sõna הֵיכַל tuleneb verbist יָכַל – «suutma», «võima», «võimust võtma», «võitu saama»¹⁷. Sõna «tempel» kasutatakse Piiblis esmakordselt 1Sm 1:9, enne seda tarvitatakse eranditult sõna מִשְׁכָּן – «[koguduse-] telk», mille Saamueli raamatust leiab vaid ühel korral (2Sm 7:6).¹⁸

Siin ma olen – הִנְנִי – tegemist ei ole lihtsalt sedastusega, et «ma olen siin», vaid valmisoleku kinnitusega.

Ilmutatud – אֶלְיוּ – sõna גָּלַה תähendab «paljastama», «ennast paljastama»¹⁹, «avalikuks tegema/saama», «ilmutama».²⁰

Su sulane – עֲבָדָהּ – sõna עָבַד – «sulane», «ori» – tuleneb verbist עָבַד – «töötama», «teenima», «[maad] harima».²¹

Kuuleb – שָׁמַע – võiks tõlkida ka «on kuulmas» («on kuuldel»).

¹⁴ Siin kasutatakse verbi רָאָה – «nägema», «jälgima», «ära tundma», «mõistma» –, millest on tuletatud ka 1Sm 3:15 kasutatud sõna מְרֹאָה – «nägemus». Samast verbist on moodustatud veel üks «prohveti» sünonüüm – רָאָה –, mis on tõlkes samuti «nägija».

¹⁵ Võib päris kindlalt tõdeda, et 1Sm 3:2 kujutab preester Eelit täiesti kavatselt lõikava ironiaga.

¹⁶ Lampide eest hoolitsemine kuulus otseselt [ülem-] preestri isiklike ametikohustuste hulka.

¹⁷ Sama verbi tarvitatakse ka eelmises salmis, kui öeldakse, et Eeli ei olnud *suuteline* nägema.

¹⁸ Tegemist oligi [koguduse-] telgiga, kuna tempel ehitati alles Saalomoni päevil.

¹⁹ Vrd 1Ms 9:21.

²⁰ Vrd kreeka ἀποκαλύπτω – «katet eemaldama»; sama tähendusega on ladina *revēlō*.

²¹ Ilmselt ei ole juhuslik, et kui Eeli arvatavale kutsele vastab Saamuel «Siin ma olen!», siis Issandale vastates kõneleb ta endast aukartlikult kolmandas isikus: «Su sulane kuuleb!»

Ja seisis – וַיִּתְיַצֵּב – võib tõlkida ka «ja jäi seisma». Sõna יָצַב tähendab «seisma», «[kohale] asuma», «[ette] astuma» (ka enda esitlemise tähenduses), «[kellegi kõrval] seisma» (ka toetamise ja kindlaks jäämise tähenduses); ülekantud tähenduses võiks võib-olla tõlkida ka «ja näitas ennast».

Nagu eelmistel kordadel – כַּכְּעַדְעַדְעַד – sõna עָצַב tähendab «lööb», «jalaaste», ka «alasi»²², ning tähistab ühtlasi mingi tegevuse korduvust ja (nagu ilmselt siinkohalgi) tungivust.²³

Sisuline analüüs

1. Saamueli raamatu 2. ja 3. peatükis vastandatakse Saamueli vagadus ja kuulekus preester Eeli poegade kõlvatusele ning Eeli enda võimetusele oma poegi vaatamata püüdlustele (1Sm 2:22-25) korralt kutsuda. Juba enne 3. peatükis kirjeldatud Saamuelile osaks saanud ilmutust kuulutab Issand ühe teise jumalamehe suu läbi hävingut Eeli soole, kes ei ole häbistanud mitte ainult iseennast, vaid on seeläbi rüvetanud ka jumaliku ohvriteenistuse (1Sm 2:27-34). Ühtlasi annab toosama nimetu jumalamees edasi Issanda töötuse, mille kohaselt Jumal laseb enesele tõusta ühe ustava preestri, kes teeb Tema südame ja hinge järgi (1Sm 2:35).²⁴

Sõnum, mille Saamuel Issandalt sai, ei olnud sugugi meeldivam tollest, mille oli toonud tundmatu jumalamees: Jumal annab Tema kaudu Eelile teada, et kohtumõistmise aeg on kätte jõudnud ning Eeli pojad saavad needuse osaliseks, mille nad on enda peale tõmmanud (1Sm 3:11j), kusjuures Eeli soo süüd ei ole võimalik lepitada enam mitte ühegi ohvriga (1Sm 3:14).

Saamuel ei söanda Eelile kuuldut edasi anda ning teeb seda alles viimase tungival pealekäimisel. Eeli võtab sõnumi vastu fatalistliku rahuga (1Sm 3:18) ning peatükk lõpeb tunnistusega Saamuelist kui ustavast Issanda prohvetist, kellele Issand end jätkuvalt oma sõna kaudu ilmutab, teda seeläbi veel kord Eelile ja tolle kõlvatutele poegadele vastandades.²⁵

²² Js 41:7

²³ Viimast kinnitab ka erinevalt eelmistest kordadest kahekordne kutse: «Saamuel! Saamuel!»

²⁴ Selle üle, keda siin silmas peetakse, on palju arutletud, võimalike isikutena on pakutud näiteks Saamueli ennast, preester Saadokit, ka kuningas Taavetit. Kristlik traditsioon näeb selles töötuses ettekuulutust Messiast, kes on tõeline «preester igavesti Melkisedeki korra» ja Jumala südame järgi (Ps 110:4; Hb 5:6).

²⁵ Siinkohal on paslik meenutada, et Saamuel ei osutunud oma poegade kasvatamisel Eelist paraku sugugi edukamaks «Aga ta pojad ei käinud tema teedel, vaid ajasid kasu taga ja võtsid meelega ning väänasid õigust.» (1Sm 8:2) See oli ka üks põhjustest, mis Iisraeli vanemate sõnul pani neid nõudma endale kuningat, «nagu on kõigil rahvail» (1Sm 8:5).

Jumala poolt ette kuulutatud saatus sai Eeli pojad ja ta enda kätte siis, kui Iisrael oli saanud lüüa vilistite käest, hoolimata sellest, et lahinguväljale oli kaasa võetud Issanda seaduselaegas. Laegas langes vilistite kätte, Eeli pojad said surma (1Sm 4:11) ning sellest kõigest kuuldes kukkus Eeli oma istmelt ning murdis kaela (1Sm 4:18). Kogu tragöödia võtavad tabavalt kokku Eeli minia sõnad: «Au on Iisraelist lahkunud, sest Jumala laegas on ära võetud.» (1Sm 4:22)

Saamueli kutsumise lugu on niisiis mitmetasandiline: see ei kõnele mitte ainult tema isiklikust kutsumisest Issanda prohvetina ega ka mitte ainult preester Eeli soole (ja tervele Aaronist põlvnevale preesterkonnale) kuulutatud hävitavast ja häbiväärsest lõpust, vaid kogu Iisraeli olukorrast Jumala ees. Eeli, vanadusest nõder, peaaegu pime ning võimetu kuulma ja mõistma Issanda sõna, ühes oma poegade, kes häbistavad jumalikku ohvriteenistust, kehastab Jumala rahvast, kes küll järgib formaalselt usulisi eeskirju ja rituaale, ent on sisemiselt Jumalast kaugel ning mõistab Tema ligiolu, kaitset ja õnnistust koguni pelgalt ebausugemetega maagiana²⁶. Ka veidi hilisem nõudmine kuninga järele on väljendus sellest samast Jumalast kaugenemisest ja usupuudusest: «Nad ei põlga sind, vaid nad põlgavad mind kui oma kuningat!» ütleb Issand Saamuelile (1Sm 8:7)

«Issanda sõna oli neil päevil haruldane, nägemused ei olnud sagedased!» (1Sm 3:1) See on olukord, mis kordub üha jälle, nii Iisraeli rahva kui kogu inimkonna ajaloos. Ning üha jälle kordub seegi, et Jumal äratav ja kutsub endale ustavaid sulaseid, preestrid, prohveteid – kuni Temani välja, kellele kõik on suunatud ning kelles täituvad kõik eeltähendused ja töötused; Temani, kes on tõeline Issanda sulane, kuulekas kuni surmani, pealegi ristisurmani (Fl 2:8).

Jutluseks

Pühapäeva kirjalugemised juhatavad meid Issanda templisse ja templiteenistuse juurde. Aposel Paulus rõhutab Epistlis (Rm 12:1-5), et meie «mõistlik jumalateenistus» peab seisnema oma ihu toomises «Jumalale elavaks, pühaks ja meelepäraseks ohvriks» ning selles, et me ei mugandu praeguse ajaga, vaid muutume oma «meele uuendamise teel», katsudes läbi, mis on «Jumala tahtmine, mis on hea ja meelepärane ja täiuslik».

Evangeelium (Jh 10:22-30) algab viitega tegevusajale: «Siis tulid Jeruusalemmas templi uuendamise pühad. Oli talv.» Tegemist on *hanuka* pühaga, millega tähistatakse Jeruusalemma templi puhastamist ja taaspühitsemist pärast selle rüvetamist paganate poolt (1Mak 4:36-59; 2Mak 10:1-8). Kuna tegemist on tulede- ja valgusepühaga, ei pruugi evangelisti lühike märkus, et «oli talv», tähistada mitte ainult sündmuse tegevusaega, vaid ka nende vaimulikku olukorda, kes Jeest ümbritsesid. Jeesus

---

²⁶ Vrd 1Sm 4:3: «Mispärast laskis Issand meid täna vilistitel maha lüüa? Võtkem eneste juurde Issanda seaduselaegas Siilost, et Ta tuleks meie keskele ja päästaks meid vaenlaste käest!»

vastandab need, kes Temasse ei usu, omadega, kes Teda kuulevad, Temasse usuvad, Talle järgnevad ja seeläbi igavese elu pärivad. Evangeeliumilõik lõpeb Jeesuse kui Jumala Poja, lihaks saanud Sõna eneseilmutusega: «Mina ja Isa oleme üks.»

Jutluse aluseks olev Vana Testamendi lugemine seab meie silme ette ühelt poolt vanadusnõdra ja Jumalaga vahetu ühenduse kaotanud preester Eeli ning teiselt poolt noore Saamueli, kellest saab Jumala ilmutusele avanedes ning Tema sõna kuuldes ja kuulda võttes ustav Issanda prohvet. Jumal ei hülga oma rahvast, vaid äratav endale üha uusi sulaseid, isegi siis, kui Ta teab, et need sulasedki ei pruugi lõpuni ustavaks jääda ega neile usaldatud vastutust välja kanda, või kui Tema rahvas teenib Teda üksnes oma huultega, väliselt ja formaalselt, oodates ja nõudes Jumalalt üha midagi uut ja paremat (või vähemalt samasugust, «nagu on kõigil rahvail»).

Uue kalendriaasta esimesel pühapäeval kutsuvad need pühakirjatekstid meid vaatama nii taha- kui ettepoole, oma olukorrale Jumala ees ausat hinnangut andma ning meelesparanduses Tema poole pöörduma ja Teda paluma, et Ta avaks meie kõrvad kuulma ja meie silmad nägema, nii et kogu meie elu võiks olla patust ja kõlvatusest puhastatuna Issandale meelepärane jumalateenistus ja meie ise Tema tempel, mille Tema – kes on üks oma Isaga – on oma eluasemeks võtnud.²⁷

Jutluse võib üles ehitada näiteks järgmiste punktidenä:

1. «Oli talv» – Issanda sõna oli haruldane, nägemused harvad, silmad tuhmid ja kõrvad kurdid. Milline on meie jumalateenistus? Milline on meie vahekord Jumalaga?²⁸
2. «Siis tulid templi uuendamise pühad» – Jumal tuleb, et meid äratada ja kutsuda, et meid uuendada ja puhastada, et meid (ka meie enda käest) päästa ja pühitseda.²⁹
3. «Issand, Su sulane kuuleb» – Jumala kutsele järgnemine nõuab nii usaldust kui ustavust; seda, et oleme alati kuuldel ning tajume oma kutsumust ja vastutust nendena, kes on kogu oma eluga kutsutud Issanda teenistusse. Teades, et Temale järgnedes ei ole meil midagi kaotada, või õigemini: kui kaotaksime ka kõik, ei kaotaks me siiski mitte midagi, kuna keegi ei suuda meid kiskuda Tema käest.

---

²⁷ Siinkohal on paslik soovitada ühena koguduselauludest Kiriku Laulu- ja Palveraamatu laulu 20, «Kuula: ingli lauluhääl», mille viimases salmis seisavad muuhulgas sõnad: «Tule, Jeesus, tule Sa südamesse elama! Ainult seda palun veel: anna mulle usklik meel!»

²⁸ Sõna otseses mõttes mitte ainult «minu», vaid «meie», kuna nii nagu 1. Saamueli raamatu alguses ei mõisteta Eelit mitte ainult üksikisikuna, vaid teatavas mõttes kogu Iisraeli rahva ja tema olukorra kehastusena, nii rõhutab ka püha Paulus, et «otsekui meil on ühes ihus palju liikmeid, aga kõigil liikmeil ei ole sama tegevus, nõnda oleme meie paljud üks ihu Kristuses, üksikult aga üksteise liikmed» (Rm 12:4j).

²⁹ Kuigi on kombeks kinnitada, et Jumal annab kõigile ja alati uue võimaluse, näitab Saamueli kaudu Eelile ja tema soole kuulutatud sõnum hoiatava selgusega, et kuskil on piir, seega tuleb manitsust meelesparandusele ja Jumala kutset tõsiselt võtta ning sellele vastamist mitte edasi lükata.